

Patti Smith

Pâinea îngerilor

Traducere din limba engleză
și note de Ona Frantz

POLIROM
2026

Cuprins

Preludiu.....	7
Vârsta rațiunii.....	11
Grădinile	59
Iluminații	75
<i>art/rats</i>	89
Dans în picioarele goale.....	115
Madrigalul meu.....	147
Pantofi muritori	187
Grant	201
Împărăția păcii	207
O picătură de sânge.....	221
Vagabondia	233
<i>Despre fotografii</i>	257
<i>Despre arhive</i>	259

Lăsată de capul meu, coboram la etajul nouă, care era complet pustiu, intram în camere neîncuiate și priveam pe fereastră diverse priveliști asupra orașului. Când n-aveam stare, mă prefăceam că sunt Nijinski și săltam fericită pe coridoarele lungi și goale. Cântam la clarinetul pe care-l procurasem dintr-un amanet din Viena, după ce Fred îmi sugerase să învăț să cânt la el ca să mă ajute la îmbunătățirea respirației și să-mi influențeze pozitiv vocea. Mi-a arătat câteva tehnici de bază și mi-a dăruit un muștiuc. Cu timpul m-am obișnuit cu instrumentul, n-am învățat niciodată să cânt la el în mod tradițional, dar eram în stare să improvizez la nesfârșit. În turnee, făceam repetiții în camere de motel, pe pajiști, în toalete publice. N-am învățat niciodată game sau note; am cântat în felul meu, care rezona mai degrabă cu o poveste din *O mie și una de nopți* decât cu matematica muzicii. La American Hotel din Amsterdam, i-am cântat la clarinet lui William Burroughs până la trei noaptea. El m-a înțeles și, când mă opream, puțin stânjenită, îmi făcea semn să continui. Noaptea aceea învăluită în încurajările lui iubitoare mi-a rămas în suflet până în ziua de azi.

La hotel se făceau planuri de închidere pentru o renovare lungă și complicată, fiindcă numărul mare de camere era considerat nerealist, iar dimensiunile lor prea mici după standardele contemporane. În cele din urmă, proprietarii au anunțat că hotelul se închide din cauza scăderii continue a gradului de ocupare, lucru amuzant pentru noi, care eram ultimii pe metereze. În acele săptămâni de la final, am putut să cânt la clarinet sau să străbat coridoarele în salturi la orice etaj aveam chef.

În 1979 nu era prea ușor să găsești un apartament în centrul Detroitului, iubitul și hărțuitul oraș al lui Fred. Într-un târziu am depistat un loc în care să ne mutăm, pe East Jefferson, la ceva mai mult de un kilometru de hotel, într-o vilă modificată lăsată în paragină. Avea o pianină în holul principal și se învecina cu Eight O'clock Diner, deschis douăzeci și patru de ore, așadar aveam oricând cafea la dispoziție. Erau două apartamente cu mobilă puțină. Unul era însorit, cu vedere spre o alee largă,

mărginită de copaci. M-a fermecat ciripitul păsărelelor, dar Fred l-a preferat pe celălalt. Linoleumul negru de pe podeaua bucătăriei avea cinci pete galbene mari, amintind de Five Spot, istoricul club de jazz din East Village. Podeaua aceea a fost argumentul cu care m-a convins Fred și amândurora ni s-a părut a fi un semn bun.

Fratele meu mi-a strâns într-un camion lucrurile esențiale și le-a adus de la New York la Detroit. Biroul meu, cărțile și carnetele de notițe, scumpele talismane, dar multe altele au rămas acolo, destinate altor mâini. M-am simțit inspirată să-mi pun amprenta asupra micului nostru apartament. Ne-am instalat suporturile pentru saxofonul lui și clarinetul meu. N-aveam televizor, doar un sistem stereo și albumele pe care le ascultam, de la operă la Motown, Ray Conniff Singers, Sun Ra și John Coltrane. Mi-am atârnat la ferestre mătasurile marocane vechi și eșarfele late cu model paisley. Fred a găsit o reproducere tipărită după un tablou de Mondrian care se număra printre preferatele lui și l-a prins în perete lângă instrumentele noastre. Ne-am mulțumit cu lucruri puține, toate reflectând starea noastră de spirit, artiștii care ne plăceau, cărțile pe care le citeam. Cărțile mele de tarot. Geaca de motor a lui Fred. Cizmele lui de cowboy cârpite cu bandă adezivă neagră. Podeaua noastră cu cinci pete. Asta e ceea ce-mi amintesc.

Noaptea ascultam discurile, adesea terminând cu *A Love Supreme*. Admirația lui Fred pentru Coltrane era profundă și ascultam împreună albumele lui iar și iar, cuprinși de-o inspirație care ne făcea să improvizăm pe holul gol, Fred la pianină și eu la clarinet. Improvizam piese lungi, pe care le repetam și le perfecționam – „Methadone Waiting Room“, pentru balansul ei lent și monoton, și alta pe care am numit-o „Dromedaries“, pentru că părea să surprindă mișcarea cămilelor trudind să străbată deșertul. Încă una pentru poetul Rumi, reproducând prin cântare repetitivă învârtirea dervișilor, rotirea fustelor de sufiști. Am compus piese pe care nu le-a ascultat nimeni, mai puțin spiritul holului, sau fantomele care poate-și petreceau

East Jefferson, Detroit

vremea prin micul nostru apartament de jazz¹. Alegeam câte un tablou din cărțile noastre despre Jackson Pollock și-l interpretam; strigăte descătușate pentru haosul lumii, improvizând întruna până când vaierele se înălțau și-apoi se potoleau, cedând moliciunii somnului.

Dorința de iluminare o eclipsa pe cea a ambiției. Poate din cauză că nu mai eram în ochii publicului, unora li se părea că nu fac nimic. Dar adevărul e că noi doi ne ajutam reciproc să evoluăm. La început, am îndurat durerile creșterii ca o molie care iese din cocon, străduindu-mă să mă întind, să mă extind, sau ca mînzul care încearcă să se înalțe pe picioarele nesigure.

În apartamentul acela am sărbătorit sfârșitul anilor '70, iar Fred, în ultimul moment al deceniului, m-a rugat să-i fiu soție. Deși în mintea mea eram deja cununăți, tot a fost o perioadă dificilă în care m-am gândit c-aș putea să fug, nu acasă, ci undeva departe. Să zicem, pe acoperișul lumii, sau într-o mănăstire săpată într-o stâncă deasupra mării. Fred mi-a simțit agitația, dorul de mare, și m-a luat de mână, și m-a ancorat. Cumpărase de la un dealer de mașini secondhand un Oldsmobile cafeniu-închis din 1973, cu care am mers până la Upper Peninsula. Grand Sable Dunes au rămas în urma unor ghețari enormi – dune masive cuibărite de-a lungul malului, cu valurile Lacului Michigan ropotind la picioarele noastre. Eram în extaz, am îmbrățișat dunele drept deșert, lacul drept mare. *De câte ori o să-ți fie dor de ocean*, a zis el, *am să te-aduc aici*.

Când le-am scris alor mei că plănuim să ne căsătorim, tata mi-a răspuns că ar vrea să vină în vizită singur. Aveam ceva emoții, deși mă simțeam și onorată, fiindcă tata nu călătorea niciodată. Voia să vadă ce fel de viață duc, să-l examineze pe

1. Aluzie la *loft jazz*, curentul cultural newyorkez de la mijlocul anilor 1970, care a presupus apariția unui val de muzicieni avangardiști care au combinat jazzul cu alte genuri muzicale și s-au folosit de diverse apartamente sau mansarde (*loft*) pentru a se întâlni și a-și prezenta noua muzică.

viitorul meu soț și să-și dea seama de ce părăsisem viața publică. Poate ca s-o liniștească pe mama, căreia îi frânsesem inima când lăsasem în urmă asemenea oportunități extraordinare. Fred l-a luat de la aeroport; a venit îmbrăcat cu hainele lui cele mai bune și cu un palton nou. S-au înțeles din prima clipă. Amândoi vorbeau domol, erau respectuoși și demni. Fred l-a dus pe tata la Hotelul Saint Regis, care avea un bar clasic, unde au stat amândoi ore în șir să bea coniac și să discute. A fost prima dată când tata a manifestat un interes real față de alegerile mele în materie de bărbați. Era impresionat de atletismul latent al lui Fred, de calmul lui și de simțul umorului, de cunoștințele lui în materie de sport și politică. S-au întors de acolo într-o dispoziție de zile mari.

Tata, care era un bun jucător de golf, l-a convins pe Fred să-l lase să-l instruiască și să-l ghideze. Nu după mult timp, ne-am aranjat o călătorie în South Jersey ca să ne întâlnim cu familia mea, iar el să aibă parte de prima lecție. Tata a fost uimit de îndemânarea lui Fred și de rapiditatea cu care s-a adaptat la joc. Amândoi conștientizau importanța formei, frumusețea inerentă a golfului, un joc deopotrivă al minții și al trupului. Seara, Fred se așeza cu mama la masa din bucătărie, fumând și discutând despre viață. Amândoi erau excelenți ascultători, mama o povestitoare strălucită. Eram mulțumită să-l las singur cu ei și încântată că începe să se atașeze de ei și ei de el.

Era an bisect când m-am căsătorit cu Fred. Ne-am spus jurămintele de cununie la Mariners' Church din centrul Detroitului, unde erau binecuvântați marinarii înainte de-a porni pe mare. În noaptea de dinainte, 29 februarie, luna era aproape de plinătate și se vedeau două luminițe strălucitoare ținându-se aproape de ea. Sunt planete, a zis el. Noi suntem, mi-am zis eu. Dimineață, am pregătit micul-dejun și m-am îmbrăcat repede. Purtam o rochie victoriană de zi, albă și dresuri la fel. Nicio clipă nu mi-a dat prin minte să cumpăr pantofi albi; nici că mi-am dat seama c-ar fi o gafă, dar tot îmi amintesc că balerini mei negri păreau s-o deranjeze pe noua mea soacră. Fred,

chipeș ca întotdeauna, purta costum negru, cămașă albă cu manșete duble și cravată neagră de mătase. Am mers cu mașina câteva cvartale pe East Jefferson până la biserică. Lafayette Coney Island, unde ne-am cunoscut, Hotelul Renaissance, unde ne-am sărutat prima dată, Hotelul Cadillac, unde am locuit prima dată împreună, și apartamentul nostru, toate erau la câteva minute distanță unele de altele. Cele cinci colțuri ale stelei noastre capricioase, dar statornice.

A fost modestă nunta, doar părinții noștri au fost prezenți. Tata la costum de gală, cu prezența lui calmă, domnea în tăcere. Mama fuma țigară de la țigară. Tatăl lui Fred umbla încoace și-ncolo. Mama lui, într-un costum roz impecabil, era un pachet de nervi. Părintele Ingles purta la gât o ancoră de aur masivă în loc de crucifix. Eu alesesem crizanteme albe. Fred selectase muzica de orgă, „Domnul mi-este bucurie”¹, de J.S. Bach, *Toccată* lui Charles-Marie Widor, *Abide with Me*² și imnul *O, vino, o, vino, Emmanuel*³, despre care știa că-mi place foarte mult.

Ceremonia a fost simplă, dar solemnă. Am îngenunchat dinaintea părintelui Ingles, primindu-i binecuvântarea. Parcurgând Biblia, aleseserăm sfatul din Evrei, 13:16, pe care l-a citit tata, cu glasul lui răsunător. *Iar facerea de bine și întrajutorarea nu le dați uitării; căci astfel de jertfe sunt bine plăcute lui Dumnezeu.* Ne-am ridicat în picioare și ne-am pus reciproc inelele. Al meu era o simplă fâșie de aur, puțin cam largă, așa că Fred a înfășurat-o cu un șnur negru. Al lui era o verighetă din aur veche, pe interiorul căreia era gravat FREDERICK; i-l cumpărasem din piața londoneză Portobello, cu ceva timp în urmă, pe când îmi făceam în secret speranțe.

-
1. Populara corală din cantata *Herz und Mund und Tat und Leben* (nr. 147 în catalogul operelor lui J.S. Bach).
 2. Imn religios (1847) compus de clericul anglican Henry Francis Lyte.
 3. Imn religios original din secolele VIII-IX, compus în limba latină (*Veni, veni, Emmanuel*) și tradus în limba engleză în 1861 (*O Come, O Come, Emmanuel*).